

Lecția a treisprezecea:

NIȘTE JOCURI POETICE

De mult nu ne-am jucat. Lecțiile noastre aduc a cursuri într-o plicticoasă școală filologică. Nu e vorba că „teoriile” nu ar fi bune la nimic. Dimpotrivă. Dar e bine ca ele să alterneze cu niște jocuri creative libere.

Iată un exemplu de *joc poetic pur*, în cheie *dadaistă*. El e bun pentru a declanșa scriitura în momentele de „criză de idei”. Esența jocului e simplă: să începi un text *scris de inconștientul pur*, fără să știi ce va urma ori fără să-ți propui o continuare. Un prim exercițiu: să faci o sumă de începuturi, de deschideri, care nu vor fi continuate niciodată. Poți organiza un concurs pentru cel mai frumos ori cel mai haios început. Orice scriitor a avut probleme cu începuturile, ele nu vin atât de simplu. Există autori care au renunțat la scrierea unor texte doar pentru că nu le-au găsit un început potrivit. Până una-alta, de ce nu ți-ai face (așa cum își fac alții „dicționare de rime”) o „bază de date”, o „*bancă de începuturi*”? O avere, pentru cine știe ce înseamnă asta.

Esența acestui joc e declanșarea „demonilor scriiturii” (cum i-ar fi numit Mario Varga Llosa), lăsați apoi să se dezlănțuie, fără a le trasa „vectorii necesității”. Imboldul, impulsul pentru această dezlănțuire, pentru scrierea primului vers ori a primei fraze poate fi orice: un sunet straniu (real ori închipuit) pe palier sau în coridorul școlii, în timpul

orelor; un zgomot sau o lumină din stradă; un tablou, o scenă sau un obiect luat arbitrar (și umplut de „semnificații poetice”, de „noblețe poetică” ori, în cheie baudelaireiană, de „bubele și bacteriile morbului poetic”).

Motivarea propriu-zisă poate lua și ea câteva direcții posibile. De exemplu, poți să construiești un început fără perspective, un început anost ori unul încâlcit și ilogic, pe care să-l propui, într-un „turnir poetic”, „adversarului” tău, obligat să-l continue, să-l descâlcească și să-i găsească *un final onorabil*. De la sine înțeles că tu, în același timp, vei încerca să „descâlcești”, să „rezolvi” un poem început de el în același scop: cât mai dificil de continuat.

Un exercițiu construit pe o mecanică pură: ruperea unor începuturi de trupul și sfârșitul textului său și reasamblarea (forțată!) cu alte continuări-sfârșituri. Se pot „reconstrui” în acest fel textele proprii, cele ale colegilor sau chiar (sst! – să nu ne audă nimeni) poemele clasice. Adevărat, aici se pot întâmpla lucruri imprevizibile: de la încâlceli irelevante la situații amuzante și până la revelații adevărate. Dar e un joc al întâmplării, cu toate că poate fi și ușor dirijat (în funcție de ce autori și texte se vor combina). Poți să *joci* „situația” într-un poem propriu, improvizat: „Cineva a uitat cărțile/ deschise peste noapte/ și

versurile poemelor au început să se plimbe/ prin texte străine/ sărind garduri și balcoane...”. Continuați!

O altă variantă e să numești, să descrii (sumar) un obiect bizar, o întâmplare fantastică, un fenomen neobișnuit sau orice care nu se leagă logic și semantic (în sensul trivial, cotidian). Iar la etapa următoare, să încerci să „explici” acest fenomen (într-o formă logică, ori tot atât de fantastică). Îmi amintesc cum în romanul *Toamna patriarhului* de Gabriel García Márquez naratorul spune că străinii i-au luat dictato-rului marea. Întrebați cum a fost posibil, continuă naratorul... Foarte simplu: mai întâi au împărțit-o în pătrate, apoi au pompat apa din fiecare pătrat! Genială explicație... literară. Poetică. În lucrurile descrise ori în formele de exprimare, poezia e un domeniu al *insolitelui!*

Deoarece am pronunțat acest cuvânt, „insolit”, aș vrea să ne oprim puțin asupra acestui cuvânt și a derivatului acestuia, *insolitare*. Definiția de dicționar este următoarea: „Procedeu artistic constând în descrierea obiectului ca și cum acesta ar fi văzut prima oară, prin folosirea părților corespunzătoare ale altor obiecte”.

Victor Șklovski, cel care a impus acest termen, scria: „Dacă examinăm legile generale ale percepției, observăm că acțiunile, odată devenite obișnuite, se

transformă în automatisme. Astfel, toate deprinderile noastre se refugiază în sfera inconștientului și a automatismului; cei care și pot aminti senzația pe care au avut-o când au ținut pentru prima oară condeiul în mână sau când au vorbit pentru prima oară într-o limbă străină și care pot compara această senzație cu cea pe care o încearcă în momentul în care fac același lucru pentru a mia oară, vor fi de acord... [...] Pentru a reda senzația vieții, pentru a simți lucrurile, pentru a face ca piatra să fie piatră, există ceea ce se numește artă. Scopul artei este de a produce o senzație a lucrului, senzația care trebuie să fie o vedere, și nu doar o recunoaștere. Procedeu artistic este un procedeu al *insolitării* lucrurilor [...]. În artă, eliberarea obiectului de automatismul perceptiv se stabilește prin diferite mijloace... Procedeu *insolitării* la Tolstoi constă în aceea că el nu denuște obiectul cu numele său, ci îl descrie, ca și cum l-ar vedea pentru prima oară, redă fiecare întâmplare ca și cum s-ar petrece pentru prima dată...”

Exemplul din Tolstoi la care face trimitere Șklovski este descrierea unui spectacol de operă ca văzut pentru întâia oară, ca o noutate absolută: „În mijlocul scenei, scândurile erau drepte, pe margini stăteau bucăți de carton

vopsit, înfățișând copaci, iar în spate era întinsă pe scânduri o pânză. În centrul scenei ședea niște domnițe în corsaje roșii și fuste albe. Una, foarte grasă, într-o rochie albă de mătase, ședea oarecum deosebit, pe un scăunaș de care era lipit, în spate, un carton verde. Toți cântau ceva. Când și-au încheiat cântarea, domnița în alb s-a dat lângă cabina suflorului, de ea s-a apropiat un bărbat în pantaloni de mătase, strânși pe picioarele groase, cu pană și pumnal, și a început să cânte desfăcându-și brațele.

Bărbatul în pantaloni strâmți a cântat singur, apoi a cântat ea. Iar apoi ambii au tăcut, a început să cânte orchestra și bărbatul a prins să frământa cu degetele sale mâna domniței în alb, așteptând, evident, tactul necesar, ca să continue partitura împreună cu ea. După ce au cântat în doi, sala a început să aplaude și să aclame, iar bărbatul și domnița, pe scenă, au prins să se închine”.

Putem inventa niște exerciții construite exclusiv pe fenomenul *insolitării*, al redescoperirii lumii. În principiu, poeții, dar și toți oamenii creativi, redescoperă lumea, împrăspătează senzația despre ea, nu o lasă să se banalizeze, să lăncezească. *Insolitarea* este chiar o funcție esențială a literarului. Orice fenomen, oricât de obișnuit, este privit de scriitor cu ochi inocenți, proaspeți, detașați, înstrăinați, dar apropiindu-se treptat, tot mai mult, de obiect, de parcă l-ar vedea și l-ar descoperi întâia dată. Procedeu propriu-zis presupune descrierea obiectului în loc de numirea lui (de parcă nici nu ai ști cum se cheamă...).

Înainte de a citi exercițiul propus în alineatul următor, memorează un posibil joc în grup: fiecare descrie (poetic!) un obiect sau fenomen, fără a-l numi, ceilalți încearcă să spună despre ce e vorba. Contează însă relevanța și originalitatea descrierii (metaforică sau discret-neutră), nu gradul înalt de codificare.

Închipuie-ți că într-o dimineață te-ai trezit pentru prima dată în această cameră/casă, în acest sat/oraș. Descrie natura din jur de parcă ai fi un străin sosit aici aseară, ca turist, ca exilat, ca evadat. Poți să faci o descriere fără referințe, dar experiența spune că cele mai productive texte în acest sens sunt cele care au ca sprijin un obiect „cunoscut”, cu care să compari „lumea nouă”, „descoperită” de tine.

Procedeu acesta, care constă în redescoperirea realității cunoscute *ca un străin*, se numește *Scrisori persane*, după numele unei cărți de Montesquieu. Scriitorul iluminist francez inventează niște persani, care vin în Europa și scriu celor de acasă scrisori. Folosindu-se de *masca* naratorilor inventați, autorul descrie natura, orașele, oamenii și mai ales moravurile țării sale din perspectiva unor străini, a unor oaspeți veniți din Asia. De fapt, „privește” lumea bine cunoscută de el cu ochi inocenți, cu privirea proaspătă.

Ia un caiet, intitulează-l *Scrisori persane* și începe să privești lumea din jur cu ochi proaspeți, băgându-te intermitent în pielea străinilor (pot fi și extraterestri!) și notând din când în când câte o „impresie nouă” despre această lume „ne-cunoscută”. Antropologii declară că omul face marile sale descoperiri (până la 90 %) ale lumii în primii trei ani de viață, în continuare completându-le doar cu câteva informații cu adevărat noi. Încearcă să demonstrezi contrariul! Descoperă lumea zilnic.

Privește-o cu ochii larg deschiși!

Pădure, Cristiana Grati